

єврейського населення, в той час як в румунській зоні окупації єврейські гетто проіснували всю війну [1, с. 297]. В книзі вказується на те, що така «лояльність» румунських союзників не схвалювалася німцями.

Найсуттєвішою розбіжністю у проведенні окупаційної політики німецької та румунської окупаційної влади професор С. Гальчак визначає питання вивезення робочої сили в Німеччину. Румунська сторона вказувала на те, що саме в неї відбувається брак робочих рук, тому вважала окуповане населення своїми підданими та забороняла будь-яке вивезення зі своєї території працездатного населення. Автор відзначає, що жителів Вінниччини не вивозили насильно навіть на роботи до Румунії. А дешевою робочою силою в румунській зоні окупації стали радянські військовополонені.

В кінці розділу науковець приходиться до висновку, що румунський окупаційний режим в порівнянні з німецьким був дещо ліберальнішим, проте таким же злочинним та експлуататорським. Аналізуючи політику румунською окупаційної влади на загарбаних територіях Сергій Гальчак вказує на те, що вона носила колонізаційний характер та була людиноненависницькою і грабіжницькою.

Як підсумок, монографія Гальчака С.Д. «Поділля в роки Другої світової війни (1941-1944)» висвітлює широке коло історичних питань періоду Другої світової війни на Вінниччині, зокрема її перебування в румунській зоні окупації. Дослідження цінне тим, що воно ґрунтовно та фактологічно розкриває дану проблему та охоплює досить широке коло питань одного з найтрагічніших періодів історії українського народу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Сергій Гальчак. Поділля в роки Другої світової війни (1939-1945): Монографія. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля».2018. 638 с.

Валентина Гребенюва, Наталка Жмуд

ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕМИРІВСЬКОЇ АРТІЛІ «ЧЕРВОНА ВИШИВАЛЬНИЦЯ» (1944-1947)

В статті висвітлено відновлення та розвиток діяльності артілі «Червона вишивальниця» м. Немирів Немирівського району Вінницької області в 1944-1947 рр.

Ключові слова: артіль, Немирів, художня вишивка, ручна робота, кооперативна промисловість.

До моменту визволення краю від нацистських окупантів практично всі підприємства місцевої й кооперативної промисловості

були виведені з ладу. Більшість підприємств майже повністю знищені й зруйновані, а ті, що уціліли, були позбавлені виробничо-технічної бази, устаткування, інструментів. Тому стояло питання хоча б мінімального забезпечення населення предметами широкого вжитку.

Ще постановою РНК СРСР та ЦК ВКП(б) «Про заходи щодо збільшення виробництва товарів широкого вжитку та продуктів харчування з місцевої сировини» від 7 січня 1941 р. таке завдання було покладено на промислову кооперацію [1]. Оскільки в умовах війни та повоєнної розрухи держава не мала коштів на відновлення відповідного механізованого фабрично-заводського виробництва, тому ставка на ручну працю кооперованих кустарів залишалася актуальною.

Відповідно до постанови Раднаркому УРСР та ЦК КП(б)У від 8 лютого 1944 р. за № 46 «Про відновлення і розвиток художніх промислів в Україні» [2, арк. 9] відновлювалися художні артілі, за якими закріплювалися спеціалісти, а в разі необхідності навіть відкликалися з інших підприємств. Організаційно поновлювалася довоєнна структура управління.

У жовтні 1944 року відновила свою роботу артіль «Червона вишивальниця», яка заснована ще до війни в м. Немирові [3, арк. 27]. Виробничу роботу розпочато з 1 січня 1945 р. З 1944 р. по квітень 1946 року артіль підпорядковувалася Київському Міжоблхудожпромсоюзу, з травня 1946 р. – Вінницькому Міжоблхудожпромсоюзу.

Умови роботи були надскладні. Все те, що було до війни - зруйновано. Багато членів артілі вивезено до Німеччини, багато вишивальниць-спеціалістів залучалися до інших робіт. Тому вкрай не вистачало професійних майстринь.

Довелось докласти чимало зусиль першим післявоєнним керівникам та й усьому трудовому колективу артілі, щоб створити хоч якісь умови для роботи працівників. Початкова кількість працівників цього підприємства була 43 особи (1946 р. – 55 осіб, 1947 – 160 осіб, з них 123 члена артілі, й 37 найманих робітників), які рахувалися вишивальницями до війни й проживали в навколишніх селах. Спеціалізація на час відновлення – ручна вишивка [3, арк.11].

Майстерню організовано лише в березні 1945 р. Більшість вишивальниць працювали у себе вдома («надомниці») і лише 10 осіб – у спільній майстерні (учні), й знаходилися разом зі складом сировини та готової продукції на квартирі у голови артілі В.К. Мельник. Канцелярія розміщувалася на квартирі у бухгалтера Т.І. Щербань. Бухгалтерія перебувала під відповідальністю голови артілі М.І.Чернявської [4, арк. 96]. Лише в 1946 р. артіль обладнала приміщення під загальну майстерню, контору управління й склад.

Труднощів було багато: не вистачало сировини, по декілька місяців не виплачували платню. Ще й голови колгоспу йшли проти кооперації. Вони погрожували вишивальницям («надомницям»), що їх

позбавлять землі, яка належала їхній присадибній ділянці. Зокрема, Т. Семененко говорила: «в мене було 60 соток городу, в зв'язку з тим, що я працюю в артілі, вишиваю сорочки в мене відрізали 30 соток землі» [5, арк.3а]. Державна політика розвитку кооперації вступала в конфлікт з аграрним сектором. Також керівники колгоспів ходили до вишивальниць додому, забирали й викидали вишивку, таким чином намагалися залучити майстринь до роботи тільки в колгоспах. Варто зауважити, що жінки займалися вишивкою у вільний час від польової діяльності.

Артіль «Червона вишивальниця» об'єднувала майстринь із навколишніх сіл, зокрема Рубань, Медвежа, Мала Бушинка, Кірове, Коровайна, Мухівці, Шолудьки, Боблів, Язвинки, Немирів, Сокилець та мала спільну майстерню в м. Немирові Немирівського району [6, с.33, 44]. В 1946 р. в артілі існувало 6 бригад ручної вишивки, в 1947 р. – 9, з них одна спільна майстерня знаходилася в м. Немирові

В асортименті вишиваних виробів ручної роботи в 1945 р. були жіночі блузи сатинові, жіночі блузи кольорові, чоловічі сорочки (біла, сіра), а також сорочка чоловіча домоткана й жіноча сорочка для виставки. Щороку асортимент вишитих виробів ручної роботи збільшувався, зокрема 1946 р.: жіночі сорочки, жіночі плаття, жіночі блузи, чоловічі сорочки, рубашки хлопчачі, дитячі плаття, дитячі сарафани, серветки тощо. 1947 р.: жіночі сорочки, жіночі плаття, жіночі блузи, чоловічі сорочки, сорочки хлопчачі, дитячі плаття, дитячі сарафани, серветки, скатертини, наволочки тощо [6, арк. 47].

Планування та звітність по системі художньої промислової кооперації здійснював Укрхудожпромсоюз. розподіляв між обласними об'єднаннями сировину, напівфабрикати, обладнання, інструменти, централізовані кредити та фонди. контролював усі сторонами діяльності кооперації. розробляв плани кооперації.

На 1945 р. по артілі «Червона вишивальниця» було затверджено план в 115 100 тисяч карбованців, який реалізували лише на 22 %. Основна причина не виконання плану – нестача сировини. 1946 р. – 115 100 тисяч карбованців (реалізовано на 72%). 1947 р. – 200 000 тисяч карбованців (реалізовано на 76%) [6, арк. 11 а].

Основу продукції складали вироби груп обробки 13, 36, 34 для сорочок, 23 – жіночих плать, 15 – дитячих плать, 7 – серветок пляних, 5 – серветок-носовичків та 13 – наволочок. Найбільша кількість сорочок стабільно планувалася для груп обробки 34-ї та 36-ї. Відпускна ціна сорочки групи обробки 34-ї варіювалася від 139 до 148 руб. в залежності від тканини та вишивки. Артіль на свою продукцію вказувала ціни, надалі торгівля робила ще свої націнки. Влітку 1947 р. Вінницький художпромсоюз встановлює роздрібні ціни на свою продукцію в регіональній кооперативній торгівлі Вінницької області, орієнтуючись на комерційні [6, 7].

Отже, артіль «Червона вишивальниця» відновила свою роботу в 1944 р. як реакція на крайню потребу виробництва товарів

широкого вжитку. Артіль була не лише виробничим підприємством, а й творчою, мистецькою майстернею. Майстрині виготовляли вишитий одяг для жінок, чоловіків і дітей, предмети хатнього вжитку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Постановление Совнаркома СССР и ЦК ВКП (б) «О мероприятиях по увеличению производства товаров широкого потребления и продовольствия из местного сырья // Решения партии и правительства по хозяйственным вопросам. Сборник документов за 50 лет: в 5 т. Т. 3. 1941-1952 годы. М.: Политиздат, 1968. С. 5-14.
2. Державний архів Вінницької області (далі ДАВіО). Ф.5043. Виробничо-художнє об'єднання «Вінничанка» Республіканського промислового об'єднання художніх промислів УРСР, 1944-1973 рр. Оп.1. Спр. 2: Протоколи засідань правління «Червона вишивальниця» м. Немирів за 1945 р. 17 арк.
3. ДАВіО. Ф.3495: Вінницька міжобласна промислово-кооперативна художня спілка, 1945-1949 рр. Оп.1. Спр.101: Регістрація звітної діяльності, протоколи засідання Немирівської артілі «Червона вишивальниця», 47-49 рр. 125 арк.
4. ДАВіО. Ф.5043. Оп.1. Спр. 2. 17 арк.
5. ДАВіО. Ф.5043. Оп.1. Спр. 1. Річні звіти артілі «Червона вишивальниця» м. Немирів за 1944 р. 101 арк.
6. ДАВіО. Ф.3495. Оп.1. Спр.101. 125 арк.

Галина Матушок

ВІННИЦЬКИЙ ПЕДІНСТИТУТ У РОКИ ХРУЩОВСЬКОЇ «ВІДЛИГИ»: ЗМІНИ У СТРУКТУРІ, ФОРМУВАННЯ ВИКЛАДАЦЬКОГО І СТУДЕНТСЬКОГО СКЛАДУ

У статті, на основі переважно архівних документів, прослідковано зміни у структурі Вінницького педінституту у роки хрущовської «відлиги», показано формування викладацького і студентського складу. Авторка, зокрема, зазначає, що у цей період збільшилася кількість факультетів з 2 до 4, кафедр – з 8 до 13, зросла кількість спеціальностей. Поступово нарощувався викладацький і студентський контингент.

Ключові слова: інститут, факультет, кафедра, викладачі, студенти.

В умовах вступу СРСР в епоху науково-технічної революції, яка припадає на період політичної та економічної лібералізації суспільства, зросла потреба у фахівцях із вищою та середньою спеціальною освітою. Особлива увага приділялася підготовці кваліфікованих педагогічних кадрів. На жаль, проблема розвитку